

jednom ogledati da li se može naučiti ili ne može. Samo kad nas ne bi često onaj Epimetej i u razmatranju skrenuo s puta prevarivši nas, kao što nas je, kako ti d veliš⁷⁵, kod one diobe zanemario! Svidio mi se zaista i u priči Prometej više od Epimeteja. S pomoću njegovom brinem se ja za sav svoj život te se svim time bavim, pa kad bi ti htio, što sam i na početku⁷⁶ govorio, najradije bih s tobom zajedno to ogledao.

A Protagora reče:

e , Ja, Sokrate, hvalim tvoju dobru volju i završetak govora. Ma niti sam, mislim, inače loš čovjek, a najmanje sam zavidan. Pa i o tebi sam baš pred mnogima rekao da se od ljudi, na koje se namjerih, tebi ponajviše divim, pogotovo od onih u tvojim godinama. I ne bih se, kažem, čudio ako bi ti mudrošću postao čovjek na glasu. A o onom pitanju opet ćemo raspravljati drugi put, kad budeš htio. No sada je već vrijeme da se i nečim drugim pozabavimo.

362 a Pa tako, rekoh ja, treba raditi ako ti se čini. Ta i meni je baš odavno vrijeme da idem kamo sam rekao, ali sam za ljubav lijepome Kaliji ostao.

To rekosmo i čusmo pa odosmo.

PLATON

SOFIST

(ili o bitku i biću,
logičko-dijalektički dijalog)

⁷⁵ Vidi 320 d, 321 c, d.

⁷⁶ Vidi 320 b.

*Preveo s grčkog izvornika
i bilješkama popratio
MILIVOJ SIRONIĆ*

MNIJENJE I RIJEČI

45. Stranac: Uzmimo dakle, kako je upravo rečeno, po najprije govor i mnijenje da što bolje rasvijetlimo da li se njih prama nebiće ili su oni oba na svaki način istiniti, a ni jedan ni drugi nikad nisu laž.

Teetet: Dobro.

d Stranac: Deder, kao što smo govorili o pojmovima i o slovima, obavimo tako opet ispitivanje o riječima. Ovdje naime negdje pojavit će se ono što se sada traži.

Teetet: Na što doista kod riječi treba svratiti pažnju?

Stranac: Pa na to da li se sve međusobno slažu ili nijedna, ili jedne se slažu a druge ne.

Teetet: Očito je to da se jedne slažu a druge ne.

Stranac: Vjerojatno misliš ovako: da se slažu riječi redom izrečene i koje izražavaju neki smisao, a ne slažu se one u neposrednom slijedu koje ne izriču nikakav smisao.

Teetet: Kako i što si to rekao?

Stranac: Baš ono što sam pomislio da si ti shvatio kad se slažeš. Mi naime imamo dvojaku vrst izraza za glasovno izražavanje bića.

Teetet: Koje?

Stranac: Jedna nazvana imena a druga glagoli.

Teetet: Objasni pobliže jedno i drugo!

Stranac: Izraz za oznaku radnji zovemo glagol.

Teetet: Da.

Stranac: A glasovni izraz dan samim izvršiteljima onih radnji jest ime.

Teetet: Svakako.

Stranac: Od samih pak imena uzastopce izrečenih nikada ne nastaje govor, a niti od glagola izrečenih odvojeno od imena.

Teetet: To nisam shvatio.

b Stranac: Očigledno je da si se maločas slagao misleći na nešto drugo. Jer to samo htjedoh reći da riječi ovako uzastopce izrečene ne čine govor.

Teetet: Kako?

Stranac: Kao na primjer: *hoda, trči, spava* i ostali glagoli koji označuju radnje. Iako ih netko sve redom izrekne, ipak ne čine govor.

Teetet: Kako bi ga i činili?

Stranac: I nadalje, kad se kaže: *lav, jelen, konj* i koliko god je imena dano izvršiteljima radnji, i tim neposrednim spojem nije još nastao nijedan govor. Jer riječi izrečene niti u ovom niti u onom slučaju nikakvu radnju niti negaciju radnje niti bitak bića niti nebića ne izražavaju prije nego netko ne pomiješa s imenima glagole. Tada tek nastane sklad i prvo spajanje postane odmah govor, a baš to je prvi i najkraći od govora.

Teetet: Kako to misliš?

Stranac: Kad netko rekne: »*Čovjek trči*«, potvrđuješ li da je to najkraći i prvi govor.

Teetet: Da.

Stranac: Jer on tada već nekako očituje biće ili što postaje ili što je postalo ili će biti i ne navodi samo imena nego i kazuje nešto time što spaja glagole s imenima. Zato i rekosmo da on govori, a ne navodi samo imena, i dapače tome spletu dadosmo ime govor.

Teetet: Točno.

ISTINA I NEISTINA U GOVORU

46. Stranac: Kao što su se jedne stvari međusobno slagale a druge nisu, tako je i kod glasovnih znakova: jedni se ne slažu, a drugi od njih koji se slažu stvoriše govor.

Teetet: Svakako.

Stranac: Još ova sitnica.

Teetet: Koja?

Stranac: Govor, kad god to jest, nužno je da bude govor o nečemu, a da ne bude ni o čemu, nemoguće je.

Teetet: Tako je.

Stranac: Zar ne treba da on ima i neku određenu kakvoću?

Teetet: Zašto ne?

Stranac: Obratimo pažnju na nas same!

Teetet: Zaista je potrebno.

Stranac: Kazat ću ti dakle govor sastavivši stvar s radnjom pomoću imenice i glagola, a ti mi kazuj na koga se govor odnosi.

263 a Teetet: Bit će to po mogućnosti.

Stranac: »Teetet sjedi«. Ta valjda nije dugi govor?

Teetet: Nije, već je kratak.

Stranac: Tvoj je dakle posao da kažeš o čemu je govor i na koga se odnosi.

Teetet: Očigledno je da je o meni i da se odnosi na mene.

Stranac: A kako je opet s ovim?

Teetet: S kojim?

Stranac: »Teetet, s kojim ja sada razgovaram, leti«.

Teetet: I za taj nitko ne bi mogao reći drukčije osim da se odnosi na mene i da je o meni riječ.

Stranac: Kažemo dakle da je nužno da svaki govor ima neku određenu kakvoću.

Teetet: Da.

b Stranac: Koju kakvoću treba pripisati svakome od njih?

Teetet: Jedan je lažan a drugi istinit.

Stranac: Onaj od njih koji je istinit govori ono što jest kako je s obzirom na tebe.

Teetet: Zašto ne?

Stranac: A lažan drukčije od onoga što jest.

Teetet: Da.

Stranac: Govori dakle za nebiće kao da je biće.

Teetet: Tako otprilike.

Stranac: No ipak govori biće, ali drukčije od onoga što jest s obzirom na tebe. Jer mi smo rekli da u odnosu na svako pojedino ima mnogo bića ali i mnogo nebića.

Teetet: Svakako.

c Stranac: Drugi govor, koji sam o tebi iznio, prije svega s obzirom na našu definiciju govora, bezuvjetno je jedan od najkraćih.

Teetet: Bar maločas smo se u tome složili.

Stranac: I nadalje, on se mora odnositi na nekoga.

Teetet: Tako je.

Stranac: Ako se ne odnosi na tebe, ne može se odnositi ni na koga drugoga.

Teetet: A kako bi mogao?

Stranac: Ako se baš ni na koga ne odnosi, ne može uopće biti govor. Mi smo naime pokazali da je nemoguće da ono što je govor bude govor ni o čemu.

Teetet: Posve ispravno.

Stranac: Takav spoj od glagola i imena koji izriče o tebi različenost kao istovjetnost i nebiće kao biće bez sumnje se čini da je stvarno i uistinu lažan govor.

Teetet: Doista prava je istina.

NACINI RAZLIKOVANJA ISKAZA

47. Stranac: A kako dalje? Mišljenje i mnijenje i mašta, ta nije li već očigledno da te vrste i lažne i istinite sve nastaju u našim dušama?

Teetet: Kako?

Stranac: Ovako ćeš lakše razumjeti ako ponajprije shvatiš što su i u čemu se svako pojedino međusobno razlikuje.

Teetet: Objasni samo!

Stranac: Zar nisu mišljenje i govor isto, samo što razgovor koji vrši duša u svojoj nutринi sama sa sobom bez glasa — to samo mi nazivamo mišljenjem⁶¹.

Teetet: Svakako.

Stranac: A struja koja ide iz duše kroz usta s glasom ne zove li se govor?

Teetet: Istina je.

Stranac: Ali znamo da osim toga u govorima postoji ...^{61a}

⁶¹ Isp. Teetet 189 e i 190 a.

^{61a} Nestrpljiv da što prije sazna što još u govorima postoji, Teetet prekida svojom upadicom strančev govor.